

hraničia na Slovensko a zvlášte tesnou súčinnosťou medzi vládnym delegátom a Slovenskou Národnou Radou. O tejto súčinnosti bude učinené zvláštne usnesenie vlády.³

AÚD KSČ Praha. Fond 39, příloha k zápisu 165. (mimořádné) schůze ministerské rady, 23. 10. 1944. Průpis.

[91]

1944, 28. říjen. Moskva. — Článek Československých listů o úkolech nového odborového hnutí v osvobozené republice.¹

K úkolům našeho nového odborového hnutí²

Oslavujeme 28. Říjen v poslední fázi rozhořčeného boje za osvobození republiky s pevným přesvědčením, že po ukončení tohoto zápasu dojdou plného výrazu tužby našeho lidu, aby to byla republika nová a lepší, budovaná ve znamení široké lidové demokracie, rovnoprávnosti tří obývajících jí slovanských národů, jakož i hlubokých hospodářských a sociálních změn k prospěchu pracujících vrstev. Již dnes je zřejmo, jak mnoho v tom může vykonat dělnické odborové hnutí.

Dělnická třída stojí dnes v čele národně osvobozeneckého boje a možno plně doufat, že převezme i vůdčí roli při budování nového státu. Politicky bude tuto vůdčí sílu představovat blok tří dělnických stran, postupující v součinnosti s ostatními demokratickými složkami na základě lidové demokracie. Za této nové konstelace politických sil, znamenající konec moci reakce, umožňující řádné zúčtování s fašismem, prohlubující demokracii a otvírající brány k demokratické tvůrčí činnosti nejširších lidových vrstev, vytvoří se neobyčejně příznivé podmínky velkého rozmachu odborové činnosti. Společným postupem bloku pracujícího lidu bude položen široký základ nové samostatné politiky dělnické třídy, odpovídající současně

³ V době, kdy se konala 165. schůze vlády, měli již členové vlády v rukou text usnesení předsednictva SNR ze 16. října 1944 [dokument č. 82]. Protože však dostali tento dokument na poslední chvíli a neměli možnost se s ním seznámit, bylo v průběhu debaty dohodnuto, že do usnesení se dá pouze zmínka o tom, že vláda se k věci vrátí později samostatným usnesením. K této problematice se hovořilo v závěrečné části schůze. Uvádíme podstatnou část zápisu k danému tématu: „Min. Ripka: Ohledně delegáta: nutno poslat Němcovi vzkaz, že dostane přesné usnesení. Je v těžké situaci, nemůže to přijmout bez znalosti stanoviska vlády. Slávik myslí, že není třeba změna dekretu, jen interpretace, ježto vláda — když to připravovala — měla o Slovenské národní radě na mysli, že má funkci národního výboru. 16. října to usnesli, přišlo to v sobotu dopoledne a dnes je to už týden.

Předseda Šrámek: Nutno, aby to měl, než odletí na Podkarpatskou Rus.“

A o dvě stránky dále: „Min. Slávik: Navrhuji dnes sdělit vládnímu delegátovi, že souhlasíme s jeho stanoviskem zaujatým ve věci poměru vládního delegáta k Národní radě a že dostane vyřízení za několik dní. Předseda Šrámek: Zatím souhlasíme.“ [AÚD KSČ Praha, f. 39, zápis o 165. schůzi ministerské rady, konané 23. 10. 1944.]

Ve schůzi č. vlády 27. října 1944 se sice o věci znovu jednalo, avšak pouze v tom smyslu, že vláda bere na vědomí usnesení SNR ze 16. října jako dohodu mezi vládním delegátem a Slovenskou národní radou. Pokud se dalo z neúplného materiálu zjistit, slíbené podrobné stanovisko vláda později už neformulovala a Němcovi neposlala. Zřejmě převážila úvaha, že bude lepší podrobně formulovaným stanoviskem nejlépe rozpory v pohledu na daný problém, nazývat usnesení předsednictva SNR ze 16. 10. 1944 dohodou, ačkoliv ve skutečnosti o dohodu nešlo, a pokusit se později, ve výhodnější chvíli vyřešit otázku pravomocí a postavení SNR způsobem výhodným pro benešovské kruhy. [Srv. též dokument č. 99.]

K problematice poměru Slovenské národní rady a vládního delegáta srv. též pozn. č. 4 k dokumentu č. 87 a pozn. č. 2 a 3 k dokumentu č. 93 ad.

¹ Autorem článku byl Fr. Pexa-Voda.

² O problematice úkolů odborových organizací v přechodném období na osvobozeném území se konkrétně hovoří i v následujícím dokumentu, jehož autora se dosud nepodařilo zjistit:

„Blíží se hodina osvobození. Čs. odborová organizace byla dosud jedinou legální odborovou organizací čsl.

dělníků a zaměstnanců. Nyní se blíží doba, kdy na osvobozeném území Československa budou opět svobodné dělnické odbory. Dosud jsme viděli hlavní svůj úkol v tom, pomáhati při válečném úsilí zde a zúčastňovati se propagandy doma. Dnes k tomu přistoupil nový úkol: připravit se na odborovou práci doma.

Při postupném osvobozování Č.S.R. bude třeba řešit celou řadu důležitých problémů, jako výroba, zásobování, boj proti nepřátelům, pomoc armádě. Tyto úkoly lze řešit jedině za nejučinnější pomoci širokých mas obyvatelstva, zejména dělnictva, pod vedením Národních výborů. Nejdůležitější organizace dělníků (zaměstnanců) jsou odborové organizace.

Proto bude bezprostředním úkolem dělníků všude tam, kde území již bude osvobozeno, sdružit se v jednotných demokratických odborových organizacích.

Tyto odborové organizace mají býti nositeli boje dělnické třídy (dělníků rukou, zřízcenců a úředníků) bez rozdílu politického nazírání, za osvobození Č.S.R. od okupantů a zrádců.

Odborové organizace bojují o lepší budoucnost dělníků (zaměstnanců), o skutečně demokratickou republiku, která se bude řídit vůlí veškerého lidu. Odborové hnutí si staví za úkol uskutečnit ve svých organizacích jednotu celé dělnické třídy (dělníků a zaměstnanců) a nasadit její tvůrčí síly k zajištění hospodářského a kulturního rozmachu lidové republiky.

V demokratickém státě budou odbory samostatnými organizacemi, do jejichž vnitřních záležitostí nezasahují státní orgány ani politické strany.

I. Organizace.

Aby odborové organizace mohly svou práci konati co nejlépe, má se vybudovati v každém průmyslu jeden svaz a na každém závodě má býti jedna odborová skupina jako složka takového svazu. Budování odborových organizací musí začít na závodech, kde dělníci (zaměstnanci) společně pracují, nejlépe se znají, vědí, kdo se v boji osvědčil a kdo se propůjčil k zrádcovské práci.

1. Odborová skupina na závodě.

Aby odborové hnutí na závodě bylo co nejsilnější, vytvoří se na závodě jediná odborová skupina bez rozdílu politického směru dělníků (zaměstnanců) a povolání. Členství v odborové organizaci je dobrovolné.

2. Dělnický výbor.

Na každém závodě se zvolí dělnický výbor (závodní výbor) z dělníků (zaměstnanců), kteří se nejlépe osvědčili v době okupace, mají největší důvěru svých spolupracovníků.

Počet členů děl. výboru je závislý na počtu osazenstva.

Volby děl. výboru se konají na závodních schůzích. O návrzích se před hlasováním diskutuje, aby došlo k volbě bez průtahu, hlasuje se jednoduchým způsobem (t. j. zvednutím ruky).

Volební právo aktivní i pasivní mají všichni zaměstnanci (nikoli vedoucí úředníci jako ředitelé, hlavní inženýr a pod.) bez rozdílu politického přesvědčení, pohlaví a stáří, pokud nebyli zbaveni volebního práva.

V případě, že již existoval ilegální děl. výbor za okupace, tak může se potvrdit, po př. doplnit na závodní schůzi. Nestačí však potvrdit jednoduše závodní výbor, který případně ještě existoval zcela legálně za okupace. V takovém případě je třeba nový děl. výbor zvolit.

3. Důvěrnické sbory.

Za účelem nejužšího styku dělníků (zaměstnanců) každého oddělení závodu (dílny, kanceláře a pod.) s dělnickým výborem, zvolí každé oddělení důvěrníka. Důvěrníci celého závodu tvoří důvěrnický sbor.

Malý závod (menší 30ti zaměstnanců) bude mít 2 nebo 3 důvěrníky, kteří budou mít práva a povinnosti dělnického výboru (záv. výboru).

4. Podnikové dělnické výbory.

Tam, kde existuje několik závodů pod společnou správou, utvoří se podnikový dělnický výbor, který se skládá ze zástupců děl. výborů dotyčných závodů.

5. Vyšší odborové orgány.

Budování odborových organizací bude vyžadovati, aby se postupně vybuďovaly orgány odborů v místním, okresním a oblastním měřítku (místní, okresní a oblastní odborové rady).

6. Ústřední organizace.

Jakmile to situace umožní, přikročí se k vytvoření odborových svazů a jejich ústředních orgánů (představenstev svazů a odborové ústředny).

II. Úkoly.

1. Na závodě.

Děl. výbor a odborová organizace se stará o zájmy veškerého osazenstva na závodě, zastupuje je vůči správě závodu a vůči všem veřejným orgánům.

Základ veškeré činnosti děl. výboru je prozatím zákon o závodních výborech, po př. o závodních radách, pokud vláda nebo Národní výbor jej nezmění podle potřeb přechodného období.

Dělnický výbor nezasahuje přímo do provozu závodu, avšak správa je povinna jej informovat o všem, co se děje na závodě a odpovědět na všechny otázky, týkající se závodu.

Záležitosti, týkající se zaměstnanců závodu, ať jednotlivců, skupin nebo všech, nemohou se řešit bez účasti a souhlasu dělnického výboru.

Odborová skupina na závodě a dělnický výbor (záv. výbor) má zvláště tyto úkoly:

a) Otázky provozu závodu. Dělnický výbor má právo žádati od správy, aby to či ono učinila nebo zanechala,

i zájmům národním i státním. Odborové hnutí bude pak moci býti zbaveno mnohých starých vad a nedostatků, způsobujících, že dělnické odbory v minulosti nestály na výši při obhajobě dělnických hospodářských požadavků, sociálních práv a vymožeností i při uplatňování dělnického vlivu na poměry v republice, ačkoliv početně představovaly značnou sílu. Hlavně zmizí nejednotnost, vyvolávaná stranickým partikularismem, dominujícím ve starých dělnických odborech nad celkovými zájmy dělnické třídy, měnícím je v přívěsky jednotlivých stran a poutajícím převážnou část dělnického odborového hnutí ke káře koaliční spolupráce na prospěch reakce.

Dělnické odbory stanou se nyní opravdu jednotnými, jak po tom dělnictvo dávno již toužilo. Budou moci od nynějška prováděti opravdu svoji politiku — na prospěch dělnické třídy, lidu a republiky. Jak velká je tato touha po odborové čínorodé jednotě, vidíme nejlépe na osvobozeném slovenském území, kde dělnictvo takřka přes noc utvořilo jednotnou odborovou organizaci. Je to předzvěst, jak to bude vypadat i v ostatních osvobozených oblastech republiky. Naše dělnictvo je si dobře vědomo, k jakým výsledkům vedla nejednotnost dělnických řad a pochybená koaliční spolupráce s reakčními živly, jak byly krok za krokem odbourávány popřevratové sociální vymoženosti, snižována životní úroveň pracujícího lidu, jak rostly

nesmí však bez povolení správy závodu sám zasáhnouti. Nevyhoví-li správa závodu děl. výboru, může se obrátit děl. výbor na Národní výbor, po př. jeho orgán (hospodářskou komisi), aby tento mohl zasáhnouti, když nahlíží, že postup správy závodu neodpovídá zájmům státu a veřejnosti. Dělnický výbor má nejen právo [usilovat] o nápravu, ale je to jeho národní a státní povinností.

b) Pracovní poměr. Odborová organizace uzavírá se správou závodu kolektivní smlouvu, po př. zvláštní ustanovení v rámci kolektivní smlouvy, která je uzavřena na širším základě (odborovým svazem na jedné, zaměstnavatelským sdružením na druhé straně). Dělnický výbor jedná se správou závodu o všech věcech, týkajících se zaměstnanců, vyřizuje veškeré záležitosti, které souvisí s přijímáním a propouštěním dělníků (zaměstnanců). Zejména nemůže dělník (zaměstnanec) býti přijat nebo propuštěn bez souhlasu dělnického výboru (závodního výboru).

c) Sociální péče. Veškeré otázky sociální péče osazenstva podléhají dělnickému výboru (nemocenské, úrazové a pensijní pojištění, ubytování, starost o děti a vůbec veškerá sociální zařízení na závodě). Administrativní aparát závodu, který vše to provádí a je placen závodem, podléhá tedy ve věcech sociální péče dělnickému výboru.

d) Jiné úkoly dělnického výboru a odborové závodní skupiny.

Dělnický výbor zejména

- aa) činí návrhy Národnímu výboru na jmenování členů správy závodu, kde veřejná správa je stanovena,
- bb) činí Národnímu výboru návrhy na jmenování členů různých komisí Národního výboru,
- cc) pomáhá v orgánech zásobovacích a stará se o provádění jejich pokynů na dotyčném závodě,
- dd) pomáhá orgánům repatriacním stran zaměstnanců, kteří kdysi na závodě pracovali,
- ee) pomáhá při propagandě (radio),
- ff) vede akce solidarity osazenstva pro obyvatelstvo na území ještě okupovaném,
- gg) pomáhá při vyčištění osvobozeného území od zrádců a nepřátel,
- hh) organizuje závodní ozbrojené oddíly, které chrání závodní objekty, slouží k udržování pořádku v městě (okrese), ale mohou také podle pokynů vojenských orgánů (národních výborů), býti použity jinde,
- chch) pomáhá při vojenské mobilisaci v místě.
- ii) dělnický výbor vysílá své zástupce do rozhodčí komise podle stávajícího zákona.

Dělnickému výboru musí se dáti možnost k provádění jeho úkolů. Po dohodě s ním uvolňuje správa závodu jednoho člena nebo více jich od běžné práce (při plném placení). Výdaje dělnického výboru kryje správa závodu.

2. Podnik. Podnikový dělnický výbor má v podstatě tytéž úkoly v podniku jako (závodní) dělnický výbor na závodě. Některé úkoly jednoduše přejímá (jednání se správou). Jiné si rozdělí tak, že je koná podnikový dělnický výbor pro celý podnik a jednotlivé jemu podléhající závodní dělnické výbory pro dotyčné závody (na př. sociální pojištění).

3. Poměr odborových organizací k politickým stranám a ke státu.

Odborové organizace (svazy) jsou samostatnými organizacemi. Udržují s jinými dělnickými organizacemi (na př. s politickými stranami) nejpřátelštější vztahy a radí se s nimi o společných zájmech. Veškerá usnesení odborových organizací se činí na podkladě vnitroorganizační demokracie, t. j. hlasováním členstva po př. orgány, pověřenými členstvem tak učinit.

4. Jmění bývalých fašistických odborových organizací přechází do majetku jednotných demokratických odborů.“ (AÚV KSČ Praha.)

žluté, fašistické skupiny, zneužívající odborů — této staré masové organizace dělnické třídy, mocného nástroje její každodenní hospodářsko-sociální politiky — již přímo proti ní, jak sílily posice reakce, [jež] zaprodala republiku. Za šest let okupace naučilo se naše dělnictvo nejvíce cenit jednoty, a proto by se se zlou potázel každý, kdo by chtěl znovu navazovat na staré a překonané tradice.

Jednotné odborové organizace, vyjadřující plně každodenní zájmy dělnických, zaměstnaneckých i úřednických vrstev a sloužící těmto zájmům, budou úzce spolupracovati s blokem pracujícího lidu. Naše dělnictvo nelibě neslo stranické rozbíjení a rozhraničování odborového hnutí a jeho podřizování koaliční spolupráci. Naproti tomu však nikdy neodmítalo jakoukoli politickou součinnost s odborovým hnutím, jež by mohla posílit dělnické i demokratické posice a zvýšit význam odborového hnutí. Názory o „nepolitičnosti“ odborů byly vždy přetvářkou, za níž se skrývaly živly, dělnictvu nepřátelské. Naopak, odbory byly vždy velkou politickou silou a záleželo jenom na tom, jak pracovaly, nevadila-li stranická spolupráce s nimi, aby ztrácely význam samostatné a jednotné organizace dělnické třídy, čili, aby přestávaly vyjadřovat skutečné její zájmy. Spolupráce nového odborového hnutí s blokem bude v nejvyšších intencích naší dělnické třídy, neboť bude sloužiti dělnictvu, lidu a vlasti, upevní její váhu, pomůže i ideologicky sblížit dělnické strany a bude nutnou podmínkou jednoty všech dělnických i demokratických sil v republice. Za těchto předpokladů nabude odborové hnutí obrovského významu. Nebude již představovat jenom každodenní hospodářské zájmy dělnictva, ale stane se i skutečnou složkou budovatelskou, usilující o obnovu hospodářského života, o novou státní demokratickou výstavbu a hlavně o lepší výstavbu sociálních poměrů.

Odborové organizace na osvobozeném území budou pomáhat Národním výborům v provádění prvních státních, politických i hospodářských opatření. Na osvobozeném území slovenském spolu se závodními výbory pomáhají vykonávat dohled na výrobu v německých a ari-sovaných podnicích, přebírají tyto podniky do správy odboru SNR pro věci hospodářské a zásobovací, dbají i toho, aby byly řádně vypláceny mzdy a platy a podobně. Slovenské dělnictvo pracuje s velkou pílí a nadšením pro posilu své osvobozené fronty, což je jistě i značná zásluha odborových organizací.

Tak tomu bude také jinde: Odborová činnost na našem postupně osvobozovaném území musí především všude směřovati k největšímu pracovnímu úsilí ve výrobě potřeb pro naši nově se tvořící armádu, za účelem co nejrychlejšího osvobození republiky a k zásobování obyvatelstva. Odborové organizace budou pečovati o řádný chod výroby a udržování podniků, budou napomáhati postupu Rudé armády a našich vojsk péčí o budování dopravy, pobořených mostů, cest i tratí, budou se starat o rozšíření výroby. Odborová iniciativa může zabránit těžkým obtížím, zvláště když přihlídneme k tomu, že většina našich závodů je řízena Němci, nebo je pod dohledem německého aparátu, jenž se bude snažit vyřadit je z výroby, co nejvíce poškodit a zničit. I příklady z osvobozené Francie nám ukazují, že se daří zabránit značným hospodářským poruchám a nezaměstnanosti zpravidla jedině tam, kde do výroby zasahují přímo samy dělnické odbory. Tatáž dělnická iniciativa může poskytnouti vydatnou podporu i při přechodu k výrobě mírové. Též první opatření mzdová, cenová i zásobovací — mají-li býti skutečně účinná a uchrániti pracující obyvatelstvo před značným utrpením — budou muset být prováděna při úzké spolupráci Národních výborů s orgány odborovými.

Dělnické odborové organizace — spolu se závodními výbory i odborovými důvěrníky — budou nápomocny i při zjišťování oněch zaměstnavatelů, kteří duší i tělem sloužili Němcům — zrádců a kolaborantů. Dělníci to nejlépe budou vědět, kdo ochotně otvíral vrata závodů novým německým pánům, kdo co vyráběl i co za to pobíral, kdo se snažil Němcům opravdu škodit a umožňoval sabotáž, či kdo se klidně díval i schvaloval, když byli pracovníci odbojného hnutí zavírání a popravování, kdo jen naoko dělal tu a tam potají vlastence, či kdo vlastencem opravdu byl. Nesmí se stát, aby zůstali ušetřeni trestu škůdci národa jen proto, že mají vysoké po-

stavení a těžký měšec. Naopak: čím větší pán, tím těžší trest! Dělnické odbory budou žádat, aby zjištění zločinci byli přísně potrestáni a bude-li třeba, podeprou to i hlasem dělnictva. Řádného dílu musí se dostat i oněm tak zvaným odborovým činitelům, kteří se horlivě snažili podřídit naše dělnictvo zločinné nacistické válečné mašinerii a nesou spoluzodpovědnost za utrpení statisíců našich lidí, robotujících dnes v Německu.

Jednotné odbory rozhodnou do značné míry také o tom, co se má stát s podniky, jež vlastnili či jichž se zmocnili Němci, anebo jež patřily zrádcům a kolaborantům a jež se ocitnou bez právoplatného majitele. Naše dělnictvo má zájem na tom, aby všechny takové významné velkopodniky, zvláště pokud tvoří součást zbrojního, důlního, hutního, strojírenského a chemického průmyslu byly znárodněny i aby náš průmysl nedostal se znovu do nadvlády reakčních finančních skupin, seskupených v minulosti hlavně okolo Živnostenské a Agrární banky, vedoucích neustále útoky proti pracujícím lidu i proti dělnickým odborům a zradivších republiku. Ve znárodněných velkopodnicích musí stát pak dáti příklad lepší úpravy pracovních a mzdových podmínek.

Dělnické odbory budou rovněž spolupracovat na překonávání poválečných potíží, na zařazení obrovských mas dělnictva, pracujících nyní ve zbrojních závodech doma i v Německu, pokud možno rychle a bez otřesů znovu do výroby mírové. Návrhy odborových organizací, projednané na jednotných schůzích, konferencích a sjezdech mohou se stát podkladem našeho nového sociálního zákonodárství.

Konečná forma organizace našeho odborového hnutí náleží ovšem rozhodnutí samého dělnictva. Dovolíme si vysloviti jen několik zásad, jež považujeme za nesporné.

Naše nové odborové hnutí nevznikne zřejmě z nějakého usnesení dělnických stran, i když společná dohoda těchto stran může značně pomoci v jeho vývinu. Bude vznikat zdola, z aktivní účasti dělnických mas na národně osvobozeneckém boji, jak se to stalo i na osvobozeném slovenském území. To je ostatně i nejlepší předpoklad jeho zdravého základu. Již proto je samozřejmé, že nemůže mechanicky převzít ony svazy, organizace a skupiny, jež byly utvořeny za dob okupace v rámci fašistické odborové činnosti. Legitimací k převzetí do nových národních odborů může tu sloužit jediné odbojná činnost, či aspoň neposkvrněnost toho či onoho jednotlivého člena, o čemž rozhodnou plenární schůze nových odborových organizací. Fašistické odbory budou okamžitě zrušeny. Začátky nového odborového hnutí tvoří se již dnes v tajných závodních výborech, důvěrnických sborech a dělnických organizacích, jež se chopí iniciativy při zakládání nových odborových skupin a svazů. Vedoucí odborové orgány budou postupně voleny na členských schůzích závodních i místních organizací a skupin, na okresních, krajských a celostátních konferencích a sjezdech, jakmile to jen dovolí situace.

Odborové organizace, zvláště v první době, kdy budou mocnou oporou Národních výborů, budou nositeli značné části úkolů národních. Je proto přirozené, že na jednotlivých osvobozených územích bude se vytvářeti různá jejich organizační forma, jež by tyto úlohy nejvíce ulehčovala podle místních podmínek a okolností. Na slovenském osvobozeném území vytvořila se na př. jednotná odborová organizace, soustřeďující všechny pracovní odbory. Po úplném osvobození republiky bude nutno zjednatí odborovému hnutí jednotnou organizační formu. Přes všechny národní úkoly, či právě pro jejich nejúčinnější splnění zůstane odborové hnutí organizací celé dělnické třídy. Bude vybudováno tak, aby vyjadřovalo společné zájmy všeho našeho dělnictva v jeho národních domovinách i ve státě i aby umožňovalo vůdčí úlohu naší dělnické třídy při výstavbě nových demokratických poměrů v republice, zahrnujících i rovnoprávnost tří našich slovanských národů. Tuto zásadu bude nutno vtisknouti konečně organizační úpravě našeho odborového hnutí, kdy bude též třeba přihlédnouti ke zkušenostem s průmyslovými svazy, jež se mohou stát v nové době odborové jednoty nejlepšími obránci dělnických zájmů.

K závěru jen tolik: půjdeme-li vstříc živelnému úsilí našeho dělnictva o vytvoření nového, jednotného odborového hnutí, oproštěného od starých slabín a vad, budeme-li se snažit o zbu-

dování takových odborů, jež by byly schopny provádět skutečně velkorysou dělnickou a zároven i národní politiku, jak to vyžaduje dnešní historická doba, přičiníme se do značné míry o dosažení toho, co bylo řečeno úvodem k této stati. Pracujme tedy o to!

Ceskoslovenské listy, 28. 10. 1944, čís. 19—20.

[92]

1944, (1.) listopad. Londýn. — Poznámky presidenta Beneše k usnesení Slovenské národní rady o poměru domácího a zahraničního odboje, připravené jako návrh odpovědi delegaci SNR.¹

¹ Dne 15. října 1944 předala delegace Slovenské národní rady ve složení J. Ursíny, L. Novomeský a pplk. J. Vesel presidentu Benešovi usnesení Slovenské národní rady z 29. září 1944. K tomuto usnesení podala pak delegace vysvětlení. Dr. Beneš odpověděl delegaci výkladem ke všem otázkám v usnesení a k řadě dalších problémů. Současně slíbil, že svou odpověď předá delegaci písemně. Svoji odpověď dal nejdříve delegaci k nahlédnutí a požádal o písemné připomínky. Ty mu byly předloženy 2. listopadu [viz dokument čís. 93]. Na základě této výměny názorů dr. Beneš formuloval svoji definitivní odpověď, kterou předal delegaci 6. listopadu 1944 [viz AÚD KSC Praha, f. 38, inv. j. 14, str. 175—189]. Odpověď je datována 5. 11. 1944.

V některých bodech této odpovědi došlo k určitým úpravám oproti původní odpovědi z 1. listopadu. Uvádíme pouze nejzávažnější změny.

V I. části, v bodě 3 a) doplnil dr. Beneš původní formulaci takto: „... Konstatuji rovněž — aby nevzniklo nedorozumění — že uznávání presidenta a vlády zahraniční neznamena, že činitelé domácí už tím samým se vzdávají svých stanovisk nebo názorů v jednotlivých konkrétních otázkách politických, které teprve doma mají býti s konečnou platností řešeny.“

Další upřesnění své formulace provedl dr. Beneš v bodě 5. V odpovědi z 5. listopadu se uvádí: „a) Instituce vládního delegáta pro osvobozené území byla vytvořena mezinárodní smlouvou s Ruskem. Delegát měl přebírat především z rukou Rudé armády naše osvobozené území, aby se před celým světem ukázalo, že území republiky náleží Československé republice, že je za takové v plné míře mezinárodně uznáváno a že je Sovětský svaz naší vládě, obsadí-li je Rudá armáda, předá v první možné chvíli. Bylo by třeba tudíž smlouvu tu změnit, kdyby měla býti přizpůsobována novým poměrům. Nebylo by to ani snadné, ani by to nebylo bez mezinárodních komplikací. Dohoda se Sovětským svazem byla učiněna už v květnu 1944, to jest dávno před událostmi ze září a října 1944 a před Slovenským povstáním. Vzorem byla smlouva mezi Anglií a Amerikou na jedné a Belgií, Holandskem a Norskem na druhé straně. Také Sovětské Rusko s tím plně souhlasilo, přejíc si dáti evropskému západu doklad, že nechce naše území držet obsazeno. Jak bude prováděna správa osvobozeného území je však otázka naše vnitřní, vedle této velmi důležité, ryze mezinárodní stránky věci. Ustanovení delegáta pro osvobozené území nemělo tudíž žádného úmyslu domácí odboj znehodnocovat, protože ani v květnu 1944, když smlouva byla podepsána, a ani později, když náš delegát, ministr Němec, z Londýna — na insistování Moskvy — odešel do Moskvy, aby podle smlouvy vládu zastupoval a dle smlouvy jednal, povstání na Slovensku nebylo. — b) Ale ani s hlediska vnitřního není a nebylo úmyslu se strany vlády postupovat proti zásadám demokracie. O tom svědčí i to, že delegát vlády republiky, ministr Němec, měl instrukce hned provádět celou správu s národními výbory (t. j. i s Ústředním národním výborem slovenským) a s místním obyvatelstvem a že vláda připravila pro celkový postup v době přechodné v celém státě návrh dekretů, které předvídají státní a zemskou a veřejnou správu vůbec velmi lidovou a demokratickou...“

Další poznámky ad c) a d) jsou s menšími stylistickými odchylkami totožné s odpovědí z 1. listopadu. Bod d) byl pak doplněn touto pasáží: „... Bude stejně v zájmu věci, aby předávání tohoto slovenského území od Rudé armády se dělo jako dosud dle mezinárodní dohody, se Sovětským svazem uzavřené, do rukou vlády republiky (t. j. přes ministra Němce, jako člena vlády k tomu zvlášť pověřeného) a aby pak bylo dále dáno do správy SNR, neboť je nutno, aby území slovenské bylo spravováno jednotně. Mezi tím došlo už dne 16. října k dohodě mezi ministrem Němcem, jako vládním delegátem, a SNR o vzájemné spolupráci, kterou vláda na návrh ministra Němce schválila. Je jí řešena také otázka o jednotném vedení správy Slovenska. V tom smyslu bude pak třeba změnit nebo interpretovat dekret o vládním delegátu pro osvobozené území. V každém případě je mezi námi i v této otázce dohoda.“

II. část své odpovědi uvozuje dr. Beneš tímto rozbohem: „... Při vzájemné diskusi s delegáty SNR jsme se dotkli otázek příští politické struktury republiky Československé a otázky etnické jednoty československé. Konstatovali jsme, že otázka politické struktury státu bude řešena teprve doma, a to právoplatnými a příslušnými k tomu činiteli. Prohlásil jsem však, že je přirozeno a nutno, abych i v těchto věcech měl své názory jasné, že jsem si je několikrát již po bedlivých úvahách formuloval, že jsou to však má stanoviska osobní. Ježto jsou